
ДО 70-РІЧЧЯ СЕРГІЯ БОРИСОВИЧА ОХОТНІКОВА

Влітку цього року виповнилося 70 років від дня народження відомого українського вченого, невтомного археолога-антикознавця, визнаного музеєзнавця, голови Одеського археологічного товариства, заступника директора Одеського археологічного музею (ОАМ) НАН України, дослідника, який за рішенням ВАК України від 2001 р. має високе звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Археологія» — С.Б. Охотнікова.

Наш ювіляр народився 13 серпня 1948 р., в м. Уральськ (Казахстан) у родині військовослужбовця. В 1953 р. родина переїжджає до м. Одеси і все подальше життя С.Б. Охотнікова буде нерозривно пов'язане з цим південноукраїнським містом. Тут він закінчив середню школу і у 1967 р. вступив на вечірнє відділення історичного факультету Одеського університету. У 1968 р. він був прийнятий на постійну роботу в Одеський археологічний музей, де плідно працює і досі.

Вдало сполучаючи навчання в університеті з роботою в музеї, С.Б. Охотніков в ці роки пройшов велику польову археологічну практику, зокрема на розкопках мезолітичної стоянки Мірне (В.М. Станко), трипільських поселень біля с. Кирилівка та Олександрівка (К.В. Зінковський), могильників усатівської культури біля с. Усатове і Маяки (Е.В. Патокова), римської фортеці біля с. Орловка (Р.Д. Бондар), у новобудівній Дністро-Дунайській експедиції (М.М. Шмаглій, І.Т. Черняков). У 1973, 1975—1976 рр. він як заступник начальника експедиції разом з Л.В. Субботіним провадив розкопки курганів різного часу у Нижньому Подністров'ї.

З початку 1970-х р. вимальовуються головні наукові інтереси С.Б. Охотнікова — антична історія і археологія Північного Причорномор'я, насамперед періоду грецької колонізації краю, чому, до речі, була присвячена його дипломна робота (кер. к. і. н. О.В. Гудкова). Розкопки городища у с. Надлиманське, Овідіопольського р-ну (Г.О. Дзис-Райко) в 1971—1971 рр. визначили і більш конкретний регіон вивчення цієї проблеми — Нижнє Подністров'я.

Набуттю необхідного досвіду у дослідженні античних пам'яток багато в чому С.Б. Охотнікову посприяла його участь у розкопках 1972—1973 рр. в Ольвії під керівництвом С.Д. Крижицького. Тут він вів ділянку на клифі, де дослідив сирцевий підвал з піфосом і частину приміщення андрону з рідкісною вимосткою з амфорних ручок.

У 1973—1974 рр. С.Б. Охотніков проходив службу в армійських лавах, повернувшись знову став працювати в ОАМ. У 1975—1985 рр. як керівник окремої самостійної експедиції, він очолив розкопки єдиного на той час відомого сільського архаїчного поселення у Нижньому Подністров'ї — Надлиманське - III, що стало базовою пам'яткою для вивчення архаїчної епохи в цьому регіоні Надчорноморщини. Одночасно з розкопками С.Б. Охотніков починає планомірне розвідувальне обстеження пониззя Дністра і берегів Дністровського лиману, в результаті чого були відкриті декілька десятків нових археологічних пам'яток и складена найбільш повна археологічна карта пониззя Тираса античного часу, що включає понад 90 поселень та некрополів VI—III ст. до н. е. У тому ж руслі ним велась багаторічна робота по підготовці до видання наукового довідника археологічних пам'яток Одещини, написаного разом з

О.В. Гудковою, Л.В. Субботіним, І.Т. Черняковим (Одеса, 1991).

У 1986—1987 рр. вчений приймав активну участь в розкопках городища у с. Роксолани (давньогрецького Ніконія), досліджував низку поселень його сільської округи. На ґрунті усього цього накопиченого матеріалу С.Б. Охотніковим була написана і у 1987 р. успішно захищена кандидатська дисертація (кер., д. і. н. А.І. Мелюкова), а згодом у 1990 р. вийшла монографія «Нижнее Поднестровье в VI—V вв. до н. э.» (Київ, 1990). Продовженням розробки цієї актуальної теми стала його інша праця — «Греческие колонии Нижнего Поднестровья» (Одеса, 2000).

Починаючи з 1988 р. С.Б. Охотніков відкриває ще одну яскраву сторінку в археологічному дослідженні античних пам'яток Північно-Західного Причорномор'я. Він очолює велику комплексну експедицію на острів Зміїний, де в давнину знаходилося святилище обоженного грецького героя Ахілла. За більш ніж 200 років з часу його відкриття це була лише четверта професійна археологічна експедиція на острові, а сама пам'ятка на той час була майже повністю зруйнована. Тим не менше, С.Б. Охотнікову в результаті багаторічної копіткої праці, вдалось дослідити і зберегти для науки абсолютно все, що залишилось від унікального об'єкта. Роботи, проведені на острові дозволили суттєво розширити наші уявлення про матеріальну культуру святилища, розкрити характерні риси та особливості культових ритуалів та обрядів, що відбувались в храмі Ахілла, детально прослідити його хронологію.

Дуже важливі відкриття були зроблені і при гідроархеологічному обстеженні акваторії острова. Поблизу нього, на дні моря, були виявлені антична та середньовічна кераміка, мармурові архітектурні деталі храму, черепиця, близько 50 кам'яних та свинцевих штоків античних якорів, що вказували на місця стоянок античних суден. Слід підкреслити що це — найкрупніша в Північному Причорномор'ї колекція якорів, чітко прив'язаних до однієї, до того ж такої відомої археологічної пам'ятки, що ставить її в один ряд з подібними підводними археологічними комплексами на заході Понта і у Середземномор'ї. В 1991 р. С.Б. Охотніков став науковим керівником однієї з найперших (якщо взагалі не першої!) в Україні міжнародної археологічної підводної експедиції. Спільно з колегами з Італії (клуб «Marenostrom») був навкруги обстежений острів Зміїний та частина акваторії Кримського п-ва.

Логічним завершенням цього етапу робіт на Зміїному стала перша в історіографії монографія «Святилище Ахілла на острові Левке/Змеїном» (К., 1993), написана С.Б. Охотніковим у творчій співпраці з А.С. Островерховим. В ній зібрані і ретельно проаналізовані усі археологічні матеріали, що походять зі Зміїного, розкриті основні етапи історичного розвитку острова та святилища, виділені своєрідні риси поклоніння Ахіллу у цьому місці грецької ойкумени.

Не залишаючи вивчення о. Зміїного, вчений продовжує свої дослідження і у Нижньому Подністров'ї. Так, з 1995 по 2013 рр. включно він був науковим керівником сумісної україно-польської археологічної експедиції, базовою пам'яткою якої був обраний античний Ніконій. Деякі підсумки цих робіт були проведені дослідником в монографії «Tyras i Nikonion. Swiat kolonii greckich u ujscia Dniestru» (Torun, 1997). Значним внеском в дослідження античних пам'яток Північно-Західного Причорномор'я стала монографія, присвячена публікації матеріалів розкопок городища VI—V ст. до н. е. Надлиманське у Нижньому Подністров'ї, написана разом з Г.О. Дзис-Райко та Є.Ф. Редіною (Одеса, 2012).

На сьогодні С.Б. Охотніков — автор понад 190 наукових статей, 6 монографій (персональних і колективних), учасник багатьох представницьких наукових форумів в Україні, Греції, Болгарії, Грузії, Румунії, Польщі, Данії. Його праці видавались також у Німеччині, Великобританії, Голландії, Франції, Росії. Останнім часом багато уваги дослідник приділяє історії зародження, становлення та розвитку археологічної науки в Одесі, зв'язкам з зарубіжними колегами і науковими центрами. Цьому присвячена ціла низка його статей та спеціальна монографія «Археология в Одессе» (Одеса, 2010).

Наукову та науково-організаційну діяльність вчений вдало поєднує з педагогічною. Багато років поспіль він викладав у своїй alma mater — Одеському університеті ім. І.І. Мечникова, де читав курси лекцій з історії Великої грецької колонізації та античної археології, керував курсовими та дипломними роботами студентів. Він також часто виступає офіційним опонентом при захисті кандидатських дисертацій у ряді наукових центрів України, у т. ч. і в Інституті археології НАНУ.

Не можна хоча б стисло не сказати про громадську діяльність вченого. У 1991 р. він був обраний на посаду Голови Одеського археоло-

гічного товариства і займає її досі. Під його редакцією вийшло друком декілька збірників наукових праць Товариства. Але найбільше уваги С.Б. Охотніков приділяє рідному музею, якому він віддав 50 років свого життя, пройшовши доленосний шлях від рядового екскурсовода до заступника директора музею з наукової роботи, найавторитетнішого маститого археолога-антикознавця, визнаного вченого,

який користується великою повагою у широких вітчизняних і зарубіжних наукових колах.

Колеги, однодумці та учні вченого щиро вітають Сергія Борисовича зі славним ювілеєм, зичать йому міцного здоров'я, променистого щастя, великої творчої наснаги і від усього серця бажають йому подальших натхнених і творчих успіхів у його насиченій та багатобічній праці.

Друзі та колеги

ПАМ'ЯТІ Г.Ю. ІВАКІНА

22 травня 2018 р. пішов з життя видатний український археолог, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор, фахівець з історії та археології стародавнього Києва та Київської Русі, заступник директора Інституту археології НАН України з наукової роботи, завідувач відділу археології Києва, лауреат премії України в галузі науки і техніки Гліб Юрійович Івакін.

Гліб Юрійович народився у м. Київ. Його дід по батьківській лінії — Олексій Андрійович був відомим медиком і педагогом, працював професором та завідувачем кафедри анатомії Київського медичного інституту, згодом створив та очолив кафедру анатомії і гістології у Київському державному інституті. Батько — Юрій Олексійович (1916—1983 рр.) був видатним шевченкознавцем та письменником-сатириком, працював в Інституті літератури АН УРСР, товаришував з М. Бажаном, В. Некрасовим, М. Рильським та ін. Мати — Галина Людвігівна Гасснер закінчила філологічний факультет Київського державного університету та консерваторію, працювала вчителем з літератури та музики у Станіславі та Києві.

Після закінчення історичного факультету Київського державного університету ім. Тараса Шевченка у 1970 р. Г.Ю. Івакіна призвали до лав радянської армії. Службу він проходив

у Німецькій демократичній республіці, був командиром взводу, а після повернення до Києва у 1973—1974 рр. працював старшим науковим співробітником Державного історико-культурного заповідника «Софійський музей», де він фактично й познайомився з археологією, беручи участь у розкопках експедиції музею (керівник І.Ф. Тоцька) та в експедиції Інституту археології (керівник П.П. Толочко). З липня 1974 р., як тільки з'явилась вакансія, Гліб Юрі-